

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA

**VZTAH K DOMOVINĚ VE VYBRANÝCH NOVINOVÝCH
PŘÍSPĚVCÍCH JANA DRDY Z LET 1939–1955**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Anna Kunášková

Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Mgr. Věra Zelenková, Ph.D.

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 28. června 2020

.....

vlastnoruční podpis

Ráda bych poděkovala paní Mgr. Věře Zelenkové, Ph.D. za její ochotu, cenné rady a připomínky při vedení bakalářské práce. Dále děkuji své rodině a přátelům za jejich podporu nejen při psaní této bakalářské práce, ale během celého studia.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE

Obsah

Úvod.....	1
1. Teoretická část.....	2
1.1. Pojem domovina a jeho vymezení pro tuto práci.....	2
1.2. Život Jana Drdy v kontextu práce.....	5
1.2.1. Biografické údaje.....	5
1.2.2. Literární činnost.....	6
1.3. Politický a historický kontext autorova života a děl a jeho vliv na autorova díla.....	7
1.4. Analýza žánrů.....	9
2. Praktická část.....	12
2.1. Milostenky nemilostivé.....	12
2.2. Svět viděný zpomaloučka.....	14
2.3. Němá barikáda.....	17
2.4. Listy z Norimberka.....	20
2.5. Krásná Tortiza.....	23
2.6. Horká půda.....	25
Závěr.....	27
Seznam použité literatury.....	29

Úvod

Ve své bakalářské práci analyzuji vybrané prózy Jana Drdy z let 1939 až 1955 na základě motivů domoviny. V období vybraných let se odehrávaly zásadní historické události pro český stát a zároveň v něm spatřuji nejvýraznější proměnu stylu autorovy tvorby i formování jeho politického názoru a životního postoje. Z výsledků této analýzy děl je v práci vyvozen autorův vztah k jeho domovu a popsán vývoj tohoto vztahu. Cílem mé práce je nalézt v dílech přímé i nepřímé zmínky o autorově domovu, odvodit jeho vztah k místům, na kterých pobýval a která za domov považoval, popsat změny autorova vnímání domova a tento vývoj částečně odůvodnit na základě jeho životních událostí. Dílo Jana Drdy je značně rozsáhlé, a proto byly k analýze vybrány jeho novinové příspěvky, které byly během šestnácti let uveřejňovány v *Lidových novinách*, kde byl Jan Drda redaktorem. Jde o krátké žánry, především fejetony a povídky, do kterých autor otiskoval svůj vztah k domovu výrazněji než do děl rozsáhlých. Tyto prózy byly shromážděny ve sbírkách *Milostenky nemilostivé*, *Svět viděný zpomaloučka*, *Němá barikáda*, *Listy z Norimberka*, *Krásná Tortiza* a *Horká půda*, z nichž čerpám a podle nichž také člením svou práci. Některé sbírky byly vydány nedlouho poté, co byly jednotlivé články uveřejněny v novinách, a některé až v devadesátých letech dvacátého století jako vzpomínky na autorovo dílo.

Teoretická část je rozdělena na čtyři kapitoly. Jako první jsou definovány pojmy *domov* a *domovina*, které jsou pro mou práci zásadní. Definuji je na základě jazykovědy, sociologie i psychologie a nakonec uvádím, jak těmto pojmům rozumím já. Podle tohoto členění je postupováno v praktické části, když jsou rozebírány konkrétní motivy v Drdových prózách. Druhá kapitola je zaměřena na autorův život v rámci stanoveného časového období a na jeho literární činnost. Popisuji autorovo mládí, léta strávená v Příbrami a později v Praze, abych mohla v dílech sledovat autobiografické prvky. Vyzdviženy jsou především životní události, které mohly ovlivnit autorovo vnímání rodného domova a míst, na kterých pobýval. Dle mého názoru je pro pochopení a celistvý rozbor motivů důležité, v jakém kontextu vybraná díla vznikala, a proto je popsána literární činnost autora a historický a politický kontext, v němž Drda tvořil a který měl na autorovu tvorbu vliv. V Drdových dílech se politické a historické události silně odrážejí a mění i jeho vztah k domovu, proto je nezbytné je v praktické části zohlednit. Poslední kapitolou teoretické části je analýza

žánrů, které jsou v prózách obsaženy. V tomto rozboru je definováno, co je pro určité žánry příznačné a co mají sbírky společného.

V praktické části své práce přecházím přímo k analýze konkrétních sbírek a jednotlivých próz. Hledám motivy domoviny, porovnávám je navzájem a své poznatky z teoretické části aplikuji při jejich rozboru. Na základě výsledků rozboru vyvozují autorův postoj k domovu. Postupně se zaměřuji na každou sbírku zvlášť, chronologicky podle data vzniku próz v nich obsažených. Toto řazení je důležité pro sledování vývoje Drdova vztahu k domovu.

Při analýze děl hledám zmínky o Příbrami, autorově rodišti, a také o Praze, kde strávil Drda značnou část života. Všímám si popisů krajin, míst, měst a vesnic, která jsou těmto dvěma městům podobná či blízká. Postupem času se ale v dílech vytrácí motivy Příbrami, Prahy a jejich okolí a objevují se motivy celé vlasti jako domoviny. Velmi výrazně vidím v Drdových dílech i jeho vztah k Čechám i Československu, a to nejen v knihách, které byly sepsány v cizině, ale i v těch, které Drda psal při pobytu v rodné zemi. Proto se zaměřuji i na toto a uvádím, jak se autorův vztah k zemi v průběhu jeho tvorby v letech 1939–1955 měnil, převážně na základě politických událostí a autorova ideologického přesvědčení.

1. Teoretická část

1.1. Pojem domovina a jeho vymezení pro tuto práci

Nejprve bych se ráda zaměřila na pojmy *domovina* a *domov* a uvedla jejich definice podle jazykových příruček. Heslo *domovina* je ve Slovníku spisovného jazyka českého definováno jako „domov, rodný kraj, obec, vlast“¹. Slovník spisovné češtiny pojem *domovina* neuvádí. Obsahuje ale pojem *domov*, který zde má dva významy. Prvním je domov jako „místo, kde se člověk narodil, kde je doma“ a druhým domov jako „budova pro společné ubytování“². Podobně má *domov* i ve Slovníku spisovného jazyka českého dvojí význam, a to prvně jako „místo, kde se člověk narodil, kde je doma (byt, dům, rodina, obec, vlast)“ a poté jako „místnost, budova pro společné

¹ *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Praha: Jazyková poradna ÚJČ AV ČR, 2020 [cit. 2020-04-24]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>.

² *Slovník spisovné češtiny* [online]. Praha: Jazyková poradna ÚJČ AV ČR, 2020 [cit. 2020-04-24]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>.

ubytování; útulek, internát“³. Z toho vyplývá, že pojmy *domov* i *domovina* jsou chápány jako specifická místa, a to buď jako území, kde se člověk narodil a kde má nějaké citové vazby, anebo jako obývaný objekt (tento druhý význam se objevuje jen u slova *domov*).

Ve většině⁴ českých encyklopedií není heslo *domov* uvedeno. Encyklopedie UNIVERSUM⁵ jej definuje jako „obydlí, ve kterém člověk žije, které je naplněno důvěrně známými předměty a lidmi, k němuž má člověk osobní citový vztah, který mu poskytuje pocit zázemí, bezpečí, jistoty“. Stejný zdroj uvádí, že nemusí jít vždy jen o obydlí, ale že může docházet k zužování prostoru na pouhý byt či pokoj, anebo naopak k rozšiřování na obec, kraj či dokonce celou zemi. Pokud je člověku domovem země, je užíván pojem *domovina*.

Můžeme tedy obecně shrnout, že pojmy *domov* a *domovina* jsou si velmi blízké. V obojím případě jde o místo, ke kterému má člověk specifický vztah. *Domov* bývá vztahován k obydlí, popřípadě menšímu území, tedy k obci či kraji. *Domovina* je pak spojována s územím celé země nebo její části. Lépe toto rozlišení vidíme v němčině, kdy máme pro *domovinu* slovo *Heimat*, zato *doma* říkáme *zu Hause*. Také francouzština rozlišuje tyto pojmy a užívá *la maison* ve významu *domova* (tímto pojmem se ale označuje i dům) a *la patrie* ve významu *domoviny* a zároveň vlasti. Pojem *domov* je ovšem uživatelsky přístupnější, lze jej používat v obou významech, a proto jej budu užívat zástupně za oba pojmy.

Domov má dvě základní složky, složku místní a citovou. Pokud chybí složka místní, jde jen o pocit, který nám domov připomíná, a pokud chybí složka citová, jsme k danému místu lhostejní, a proto není naším domovem, ale jen pouhým místem obývání. Podle Laštovkové⁶ je domov nejčastěji spojován s bydlištěm, rodinou a rodištěm. Bydliště zde chápeme jako místo, kde nejčastěji pobývám. Rodina je podle autorky myšlena často jako rodina původní, ve které byly člověku utvářeny základní hodnoty. Rodiště je pak chápáno nejen jako místo, kde se člověk narodil, ale spíš jako „místo, kde navazoval první sociální kontakty, kde vyrůstal.“ Bydliště vidím jako složku místní, rodinu jako složku citovou a rodiště jako složku sociální.

³ *Slovník spisovného jazyka českého*.

⁴ LAŠTOVKOVÁ, Jitka: *Doma v pohraničí*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. s. 88.

⁵ UNIVERSUM. *Všeobecná encyklopedie*. Praha: Odeon, 2000. s. 439.

⁶ LAŠTOVKOVÁ, Jitka: *Doma v pohraničí*. s. 88–89.

Složku citovou považuji za velmi důležitou. Domov by měl být místem, které pro nás má speciální atmosféru a vyvolává v nás určité pocity. Tyto pocity jsou většinou pozitivní, založené na vzpomínkách na příjemné momenty. Jak říká Velký sociologický slovník: „Domov je vyjádřením emocionálního vztahu člověka k jeho nejbližšímu světu, osvojením tohoto vztahu, jeho humanizací a intimizací.“⁷ Je součástí naší identity, protože doma byly budovány naše postoje a formován náš charakter. Dle Duffkové⁸ si v sobě domov neseme po celý život. Pocházíme z určitého domova, ale v životě se snažíme i nové domovy budovat. Budujeme je tím, že se na určitém místě obklopujeme milými věcmi a lidmi, na kterých nám záleží. Pokud se nám podaří takové místo vybudovat, přispívá to v životě k naší spokojenosti. Tématem domova se z filosofického hlediska zabýval i Jan Patočka. Tvrdil, že domov je „místo důvěrné obeznámenosti a úběžný bod našeho zakotvení, čas osobního prožívání a naladění“⁹. A právě proto, že je toto téma tak subjektivní, nemůžeme se v jeho vnímání s nikým poměřovat a jen těžko ho můžeme objektivně popsat a definovat.

Domovů také můžeme mít více. Člověk se může cítit doma ve dvou či více různých domech, krajích či dokonce i zemích. Většinou k tomuto dochází, když se člověk odstěhuje od původní rodiny a rodiště a začne budovat novou rodinu a nový domov. Původní domov často nepřestává být domovem, ale stává se spíše místem, kam se člověk rád vrací, ač zde už nepřebývá tak často jako dříve. Již výše zmiňovaný Jan Patočka k tomuto ale říkal, že není možné prožívat více domovů se stejnou intenzitou¹⁰. Každý si buduje vztah k domovu individuálně a individuálně ho prožívá.

Pro mě je domov místem, kde se člověk cítí dobře, kam se rád vrací. Je to místo, kde mě obklopují lidé, které mám ráda, a věci, které jsou mi blízké. Domovem je pro mě byt, ve kterém přebývám nyní, dům, ve kterém jsem vyrostla, město, ve kterém jsem strávila nejvíce času ze svého života, i kraj, do kterého se ráda vracím. Pokud pobývám v cizině, je pro mě domovem celá rodná země, protože je místem, kam se těším, které je mi blízké a které je mi známé. Proto zařazuji do své práce všechny složky domova a domoviny – dům, obec (či obce), kraj i zemi.

⁷ PETRUSEK, Miloslav a kol.: *Velký sociologický slovník, I. díl*. Praha: Karolinum, 1996. s. 219.

⁸ DUFFKOVÁ, Jana: *Domov z pohledu sociologie*. Svatba, 2008. s. 4.

⁹ PATOČKA, Jan a kol.: *Evropa a doba poevropská*. Praha: Lidové noviny, 1992, s. 79.

¹⁰ PATOČKA, Jan: *Přirozený svět jako filosofický problém*, Praha: Československý spisovatel, 1992. s. 85.

1.2. Život Jana Drdy v kontextu práce

1.2.1. Biografické údaje

Jan Drda se narodil v Příbrami dne 4. dubna 1915 jako rakousko-uherský občan. Pocházel z velmi chudých rodinných poměrů. Jeho matka zemřela v roce 1921, kdy bylo budoucímu autorovi šest let, a otec byl od roku 1925 nezvěstný¹¹. Drda tak žil u příbuzných, z nichž na něj největší vliv měla babička z otcovy strany. Ta se ho ujala a od roku 1928 ho vychovávala¹². Babička mu pravděpodobně často vyprávěla mnohé pohádky a příběhy, jak bývá zvykem. Odtud zřejmě pramení autorova láska k lidové poezii a slovesnosti, která se projevuje v jeho pozdější tvorbě. Lidové motivy a náměty autor uplatňuje především v tvorbě pohádkové a filmové. Ve vybraných dílech mé práce se toto odráží především v povídce *Dařbuján a pidimužící* ze souboru *Krásná Tortiza* z roku 1952. Díky své babičce Drda úspěšně dostudoval gymnázium v Příbrami. Po maturitě roku 1934 začal žít převážně v Praze, kde studoval na Filosofické fakultě Karlovy univerzity, a proto se od rodného kraje částečně vzdálil. V roce 1938 absolvoval¹³ z oborů srovnávacích dějin literatur a klasické české filologie. Během druhé světové války se oženil a se svou ženou později vychovali čtyři děti, tři syny a jednu dceru. Značnou část života prožil na zámku v Dobříši, kde měl svou permanentní rezistenci. Jak uvádí Hrubý¹⁴, pobyt v tomto zámku byl jakousi „odměnou za Drdovo věrné prisluhování režimu“ a mohl zde s rodinou a dalšími spisovateli luxusně žít. Zemřel roku 1970, když se autem vracel do Dobříše. Udělalo se mu nevolno, ale přesto stihl auto zastavit a s hlavou na volantu zemřel pravděpodobně na infarkt. Jeho pohřeb byl velkou událostí, ač se ho strana snažila všemožně utajit, nebyl totiž v této době již jejím podporovatelem (jasně vyjadřoval svůj nesouhlas se vstupem vojsk Varšavské smlouvy na území Československa v roce 1968). Jak o tom píše Petr Hrubý¹⁵:

„Žádné noviny nesměly uveřejnit zprávu o jeho smrti a pohřbu. Katolický deník Lidová demokracie odmítl přání jeho synů, aby Drdova smrt byla oznámena v pravidelné

¹¹ JANÁČEK, Pavel. Jan Drda. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. Praha: Ústav pro Českou literaturu AV ČR, 2020 [cit. 2020-04-06]. Dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=937&hl=drda+>.

¹² JANÁČEK, Pavel. Jan Drda. In: *Slovník české literatury po roce 1945*.

¹³ JANÁČEK, Pavel. Jan Drda. In: *Slovník české literatury po roce 1945*.

¹⁴ HRUBÝ, Petr: *Osudné iluze: čeští spisovatelé a komunismus*. Rychnov nad Kněžnou: Ježek, 2000. s. 168.

¹⁵ HRUBÝ, Petr: *Osudné iluze: čeští spisovatelé a komunismus*. s. 171.

rubrice Rodinné kroniky... Žádné instituci nebylo dovoleno zúčastnit se pohřbu. Přesto však více než dva tisíce lidí přišlo do pohřebního průvodu, který se s Drdou rozloučil na hřbitově před zámkem v Dobříši.“

1.2.2. Literární činnost

Již na gymnáziu byl Drda literárně činný. Od roku 1931 přispíval do *Studentského časopisu*, a dále pak do časopisů *Kultura doby*, *Lidová kultura*, *Lidové noviny*, *Právo lidu*, *Rudé právo*, *Tvorba*, *Hvězda československých paní a dívek* (kde mu na pokračování vycházel román *Stříbrná oblaka*) a do časopisu *U*. Po únorovém převratu působil i v týdenících *Květen*, *Svět práce* (který v roce 1969 sám založil a krátký čas byl jeho šéfredaktorem¹⁶), *Právo lidu*, *Práce*, *Kulturní politika*, *Kytice*, *Svobodné (Lidové) noviny*, *Nová doba* a *Nový život*.¹⁷ V době studií na Karlově univerzitě měl finanční potíže, a proto začal redigovat univerzitní časopis *Rozbor* a velmi brzo tím započal svou novinářskou kariéru.

V roce 1937, tedy ještě během studií v Praze, se stal redaktorem *Lidových novin*, kterým byl až do roku 1942. Sem přispíval svými čapkovsky laděnými fejetony, sloupky, divadelními kritikami, povídkami a v letech 1939–1940 také svými soudničkami¹⁸. Z této doby pochází soubor soudniček *Milostenky nemilostivé*. Při působení v *Lidových novinách* se na krátký čas stal žákem Karla Čapka, především v žánru publicistiky. O tom píše Blahynka: „Tato sice krátká, ale zřejmě velmi intenzivní spolupráce se dále odráží v Drdových dílech, především ji spatřujeme v podobnosti některých literárních postav těchto dvou autorů.“¹⁹

Již v roce 1940 vydal Drda svůj první román *Městečko na dlani*, který ho velmi proslavil. V tomto románu vidíme první odraz autorova vztahu k domovu, městečko Rukapán je totiž obrazem autorovy rodné Příbrami²⁰. V době německé okupace psal Drda pravidelně fejetony, ve kterých vyniká svou tvořivou schopností. Fejetony z této

¹⁶ JANOUŠEK, Pavel: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Praha: Brána, 1995. s. 140.

¹⁷ JANÁČEK, Pavel. Jan Drda. In: *Slovník české literatury po roce 1945*.

¹⁸ FORST, Vladimír a kol.: *Lexikon české literatury: osobnosti, díla a instituce*. Praha: Academia, 1985. s. 597.

¹⁹ BLAHYNKA, Milan a kol.: *Čeští spisovatelé 20. století: slovníková příručka*. Praha: Československý spisovatel, 1985. s. 97.

²⁰ *Trojí maloměsto před první světovou válkou*, GILK, Erik. In: *Česká literatura: časopis pro literární vědu*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, č. 2, 2001. s. 153.

doby jsou shromážděny v knize *Svět viděný zpomaloučka*. V ní vidíme mnohé odrazy autorova vztahu k rodnému městu i hlavnímu městu Praze. V první části vyjadřuje Drda svůj pozitivní vztah ke skladateli Bedřichu Smetanovi, druhá se jmenuje *Příbram, městečko dětství*, je tedy jasné, že jsou zde obsaženy básně popisující rodné město, a ve třetí části je popisována Praha jako matka měst a Vltava jako matka řek. Svým jasným antifašistickým názorem a prokomunistickým ideologickým laděním děl (především soubor povídek *Němá barikáda* a spis *Listy z Norimberka*, oboje vydáno v roce 1946) se přikláněl tvorbou i politickým názorem ke Komunistické straně Československa. Po válce se stal redaktorem deníku *Práce*, předsedou akčního výboru Syndikátu českých spisovatelů a předsedou Svazu československých spisovatelů.²¹ Od roku 1948 působil autor jako šéfredaktor deníku *Lidové noviny* až do roku 1952. V této době byl výraznou politickou osobností, jak o tom budu psát podrobněji v kapitole politického kontextu autorova života. V letech 1949–1956 byl předsedou Svazu československých spisovatelů. Drda se v této době zaměřoval na novinářskou činnost a jako autor i na literaturu pro děti. Psal pohádky a scénáře k filmům. Napsal také díla *Krásná Tortiza* a *Horká půda*. V roce 1969 byl vyloučen ze strany pro svůj vyhraněný negativní názor na vstup vojsk Varšavské smlouvy do Československa a kritiku následující politické situace, a proto není jeho literární tvorba již tak výrazná. Autor se v této době uchýlil především k psaní pohádkových scénářů. Další fázi Drdovy tvorby se zabývat nebudu, interpretace děl vzniklých po roce 1956 by přesáhla rámec mé práce.

1.3. Politický a historický kontext autorova života a děl a jeho vliv na autorova díla

Jan Drda se narodil rok po začátku první světové války. Vznik Československa ho příliš neovlivnil, bylo mu v té době tři a půl roku. Léta dospívání prožil v míru, ale přesto nebylo jeho dospívání kvůli ztrátě obou rodičů lehké. Po studiích, v době protektorátu, vydal své první romány *Městečko na dlani*, *Živá voda* a *Putování Petra Sedmilháře*. Pro tyto romány je typický Drdův ostrý humor a mísení skutečnosti a snu.

²¹ HRUBÝ, Petr: *Osudné iluze: čeští spisovatelé a komunismus*. s. 166.

Těsně po válce začíná Drda s díly určenými pro jeviště, především s pohádkami, kterými se později velmi proslavil.

Po květnu 1945 byl Drda velmi aktivním spisovatelem, podílel se na proměně veřejného života a byl přesvědčen, že po skončení války proběhly ve společnosti tak zásadní změny, že i spisovatelé a jiní umělci museli přehodnocovat své aktivity a smysl svého úsilí²². Zároveň mu v této době vychází sbírka povídek z dob okupace *Němá barikáda*, která poukazuje na autorovo vyhranění vůči německému národu, kdy autor zaujímá postoj nenávistný a pohrdavý. Tento postoj v něm zanechala složitá doba života v protektorátu Čechy a Morava. Zároveň ale Drda velmi těžce nesl podepsání Mnichovské dohody západními mocnostmi a z jeho děl vysvítá, že tento akt považoval za zradu.

Možná právě kvůli německému útlaku v době okupace a kvůli „zradě“ západních států se Drda po válce přiklonil k socialistické ideologii, která je spojena s národy východními, především se Sovětským svazem. Jak uvádí Hrubý²³, Drda se stal „posluhovačem režimu“ a až do roku 1968 psal svá díla tak, aby se zavděčil představitelům komunistické strany. Hrubý považuje už i sbírku *Němá barikáda* za dílo, kterým se Drda přiklání k socialistickým myšlenkám na úkor umění²⁴. Další sbírkou povídek je *Krásná Tortiza*, která vyšla v roce 1952. Zde už nemůžeme o autorově ideologickém přesvědčení pochybovat. Stále je patrná autorova vyhraněnost vůči německým vojákům, autor už ale naplňuje komunistický program a zobrazuje spíše hrdinství schematické, tedy hrdinu ideologického, kdy klade důraz na hrdinovu příslušnost ke komunistické straně a věrnost její ideologii. Jak píše Blahynka²⁵, Drdovo počáteční umělecké objevování nahradil schematismus a zjevné jsou i prvky publicistiky, které jsou důsledkem Drdovy profese jakožto redaktora *Lidových novin*.

Kromě publicistické činnosti, především v *Lidových novinách*, *Svobodných novinách* a v deníku *Práce*, se Drda věnoval i politice. Tyto dvě oblasti, literární tvorba a politika, byly v době vlády komunistické strany poměrně úzce spojené, spisovatelé museli splňovat předepsané požadavky a jejich díla musela odpovídat ideologickému programu. Jen tak se mohli autoři oficiálně věnovat své činnosti. Mnoho autorů proto

²² BLAHYNKA, Milan a kol.: *Čeští spisovatelé 20. století: slovníková příručka*. s. 97.

²³ HRUBÝ, Petr: *Osudné iluze: čeští spisovatelé a komunismus*. s. 166.

²⁴ HRUBÝ, Petr: *Osudné iluze: čeští spisovatelé a komunismus*. s.167.

²⁵ BLAHYNKA, Milan a kol.: *Čeští spisovatelé 20. století: slovníková příručka*. s. 98.

v průběhu času utíkalo do zahraničí a jiní se stahovali do pozadí, vydávali knihy vskrytu a později vytvářeli tajná samizdatová nakladatelství, aby mohli své knihy dostat mezi čtenáře. Drda byl však autorem, který režimu vyhovoval, a proto neměl se svou činností problém. Byl přesvědčeným a aktivním komunistou a toto rozhodnutí zdůvodňoval především svými těžkými vzpomínkami na dětství a obtížnou dobou²⁶. Jak jsem již zmiňovala, později se stal členem a předsedou Syndikátu českých spisovatelů. Předsedou zůstal i v době, kdy se Syndikát měnil ve Svaz, a v této pozici působil až do roku 1956. Byl tak vlivnou osobností při formování programu pro spisovatele a zároveň se podílel na výběru uznávaných a oceňovaných spisovatelů své doby i minulosti. Jménem Svazu vyhlášoval mnohé literární soutěže, aby objevil nové talenty, a tyto mladé začínající spisovatele také pomáhal podporovat pomocí školení pořádaných v Dobříši²⁷. Jan Drda byl v roce 1948 poprvé zvolen do zastupitelské pozice do Národního shromáždění v okrese Říčany. Tuto funkci ale nebral příliš vážně a nevěnoval jí mnoho času. První jeho veřejné vystoupení se týkalo vydavatelského zákona. Ve druhém volebním období byl v roce 1954 zvolen předsedou tohoto shromáždění.

Jan Drda se také aktivně zapojoval do reprezentace Československa v zahraničí. Své cesty popisoval v cestopisných článkách. Jeho vyprávění z návštěvy Brazílie a Chile vycházelo v *Lidových novinách* a později bylo vydáno v knize *Horká půda*. Československo ale reprezentoval i ve východním bloku, především v Sovětském svazu, který měl velmi rád. V povídce *Krásná Tortiza* popisuje svou návštěvu Stalinovy rodné vesnice. Byl i několikrát vyslán na Sjezd socialistické kultury. Dále navštívil Čínu a Kubu. V zemích, které navštívil, nadšeně vyprávěl o socialistickém Československu a podporoval lidová shromáždění a revoluční tendence. Svým působením částečně přispěl k zavádění socialismu v těchto zemích.

1.4. Analýza žánrů

Nejčastějšími žánry užívanými ve vybraných knihách jsou fejeton a povídka. Autor ale často používal i jiné literární útvary, například cestopisné črty či soudničky. Mnohé

²⁶ ČERNÁ, Jana: *Komunista Jan Drda. Hledání a nalézání vyššího principu v kultuře bojující* [online]. Brno, 2013 [cit. 2020-04-06]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/xrvgd/>. Diplomová práce. s. 26.

²⁷ ČERNÁ, Jana: *Komunista Jan Drda. Hledání a nalézání vyššího principu v kultuře bojující*. s. 42.

z textů se pohybují na pomezí a často je těžké určit, ke kterému žánru je lze přiřadit. Všechny texty ale spojují dva prvky, a to, že jde o krátké prozaické útvary a že byly v průběhu Drdova působení uveřejňovány v různých novinách a denících, především ale v *Lidových novinách*.

Fejeton je žánrem pohybujícím se na rozhraní publicistického a uměleckého stylu. K publicistickému stylu je řazen díky své aktuálnosti, zabývá se totiž tématy z běžného života a obsahuje popis autorova pozorování světa. K uměleckému stylu bychom fejeton řadili především díky jeho zábavné formě, možnosti hry se slovy a projevům umělcovy originality a kreativity. Typické jsou pro fejeton také kontrasty. Fejeton má být pro čtenáře zábavou, ale i vzděláním. Funkce fejetonu jsou tedy informativní, přesvědčovací, kritické, reflexivní a poznávací, mají být ale doplněny hravým či příjemně rozptylujícím způsobem²⁸. Fejetony se vyskytují především v souborech *Svět viděný zpomaloučka* a *Listy z Norimberka*.

Povídka je řazena nejčastěji ke stylu uměleckému. Tento žánr většinou popisuje krátký moment lidského života, drží si jistý nadhled a má jednoduchou dějovou linii. Obecně můžeme říci, že má nekomplikovaný syžet, čímž rozumíme, že má pouze jednu dějovou linii, krátký čas děje, jednu hlavní postavu a několik málo dalších postav²⁹. Podle tématu rozlišujeme několik druhů povídky, mezi nimi povídku ze současného života, povídku historickou, autobiografickou, psychologickou a další. Povídky jsou obsaženy nejvíce v Drdových souborech *Němá barikáda* a *Krásná Tortiza*.

Žánrem velmi blízkým povídce i fejetonu je soudnička. Řadíme ji stejně jako fejeton na pomezí publicistiky a beletrie. Jde o žánr, který byl pojmenován až v poměrně pozdní době Františkem Halasem³⁰. Tématem soudničky jsou reálné příběhy, které bývají projednávány u soudu. Autor popisuje soudní projednání trestného činu a na jeho základě vykresluje příběh případu. Informuje tedy stroze a většinou bez emocí o činu i trestu. Funkce soudničky je tedy informativní, výchovná a především zábavná. V centru stojí vždy postava obžalovaného, která je často charakterizována podivným

²⁸ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA: *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. s. 191.

²⁹ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava: *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha, Nakladatelství H & H, 2002. s. 250.

³⁰ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA: *Encyklopedie literárních žánrů*. s. 643.

chováním či barvitou mluvou s mnoha nespisovnými výrazy, nářečím či vulgaritou. Soudničky jsou obsaženy v Drdově souboru *Milostenky nemilostivé*.

Velmi blízko k povídce má i další žánr, který Drda používá, a tím je črta. Opět jde o žánr na pomezí publicistiky a beletrie, o povídku s prvky reportáže. K tomuto mísení docházelo u Drdy především v souvislosti s jeho reportérskou profesí. Črta popisuje určitou kratší událost, má jednoduchý děj či myšlenku a k tomu využívá popisné a informační postupy. Někdy inklinuje k dokumentárnosti a podle Lederbuchové³¹ bývá díky své informativní funkci řazena i pod vymezení fejetonu. Črty můžeme vidět i v některých kapitolách Drdova cestopisu *Horká půda*, jde zde o cestopisné črty, často idealizující určité události, místa či lidi.

Drdovu *Horkou půdu* řadíme mezi cestopis. Jak jsem psala výše, často jde o cestopisné črty, které byly psány systematicky a zaznamenávají zážitky z autorovy cesty do Peru a Chile. Cestopis vznikl původně jako popis putování dobrodruha do neprozkoumaných částí světa. Později se cestopisy zobecnily na dobrodružný či barvitý popis jakékoliv autorovy cesty. Kompozice bývá chronologická a děj, který ovšem není u cestopisu nutný, je souvislý. Častým postupem je popis lidí, míst i událostí. V rámci cestopisného žánru můžeme vydělit několik druhů, například cestopis intelektuální, umělecký (jako například Čapkovy cestopisy) nebo imaginární³². To ovšem není případ Drdovy *Horké půdy*.

³¹ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA: *Encyklopedie literárních žánrů*. s. 90.

³² LEDERBUCHOVÁ, Ladislava: *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. s. 47.

2. Praktická část

2.1. *Milostenky nemilostivé*

První vybranou knihou je soubor soudniček *Milostenky nemilostivé*. Jde o nejnovější soubor, byl uspořádán a vydán až v roce 1995. Na první místo je zařazen s ohledem na dobu vzniku próz. Soudničky totiž vznikaly v letech 1939 až 1940, konkrétně mezi červencem a prosincem, kdy byl Jan Drda hlavním soudnickářem *Lidových novin*³³. Soudničky proslavil především jeho předchůdce Karel Poláček, který však musel tuto profesi pro svůj židovský původ opustit. Jan Drda si pro inspiraci soudních příběhů chodil především ke krajskému soudu na Pankrác³⁴. Většina příběhů se skutečně stala, jen některé jsou smyšlené. Zda je ale soudnička pravdivá či nikoliv, čtenář nepozná³⁵ a text i tak plní svou funkci. V době protektorátu byl tento žánr velmi oblíbený. Dokázal čtenáře pobavit, vytrhnout z tíživé doby, přinést jakousi úlevu, a jak píše v doslovu sbírky Petr Drda: „dokonce snad i určitý pocit bezpečí, při představě dobře fungující justice.“³⁶ Drda napsal téměř čtyři stovky textů tohoto žánru³⁷. Soubor *Milostenky nemilostivé* obsahuje kromě dvou fejetonů 52 soudniček.

Co se týče motivů, které jsem v textech hledala, soudničky nejsou na subjektivní poznámky příliš bohaté. Bylo tedy velmi těžké vyvozovat z nich autorův vztah k domovině. Jedním z důvodů je to, že příběhy jsou pro autora zcela neosobní a on není nijak motivován je upravovat dle své potřeby. Dalším výrazným důvodem je fakt, že soudničky radíme spíše k publicistickému stylu, ve kterém subjektivita a osobitost nemají své místo. Drda popisuje soudní případy stroze, bez jakéhokoliv citového zabarvení a jedinou emocí, kterou můžeme hledat, je jakési pobavení, často působící až jako výsměch. Mnohé z popisovaných případů ukazují na lidské povahy, na rysy určitých měst či vesnic a tím se autorovi nabízí okomentovat je vlastním názorem. Mnoho takových subjektivních poznámek v knize ale není. Autor sám v jedné ze soudniček píše: „Ale soudnickář píše jen objektivní referát o tom, jak se zločin udál, co o něm řekli svědci, co obžalovaný a jak to nakonec dopadlo.“³⁸

³³ FORST, Vladimír a kol.: *Lexikon české literatury: osobnosti, díla a instituce*. Praha: Academia, 1985. s. 597.

³⁴ DRDA, Jan: *Milostenky nemilostivé: (soudničky 1939-1940)*. Praha: I. Železný, 1995. s. 5.

³⁵ DRDA, Jan: *Milostenky nemilostivé: (soudničky 1939-1940)*. s. 123.

³⁶ DRDA, Jan: *Milostenky nemilostivé: (soudničky 1939-1940)*. s. 123.

³⁷ DRDA, Jan: *Milostenky nemilostivé: (soudničky 1939-1940)*. s. 124.

³⁸ DRDA, Jan: *Milostenky nemilostivé: (soudničky 1939-1940)*. s. 27.

Soudničky vznikaly v době autorova pobytu v Praze. Do Prahy šel Drda studovat na Filosofickou fakultu hned po dokončení studia na gymnáziu v Příbrami. To bylo v roce 1934. Ač bydlel Drda mimo rodné městečko už pět let, nezdá se, že by po Příbrami tesknil. Z jiných děl víme, že měl Příbram rád a vzpomínal na ni jako na malebné maloměsto, v tomto souboru ale nevidíme o Příbrami ani jedinou zmínku. Drda píše o případech projednávaných u soudu v Praze, mnoho obžalovaných pocházelo ale z okolních vesnic či maloměst. Můžeme zde proto vidět určité stereotypy a typy lidí. Z textů jsou znatelné i určité předsudky, které autor měl, nebo možná spíše takové, které mají čtenáři, a autor se jim podřizuje. Jedná se o obecné předsudky o lidech, které popisují níže. V tomto sleduji určité náznaky autorova vztahu k maloměstům a vesnicím obecně.

Co se týče venkova a vesnického života, můžeme ve sbírce najít negativní zmínky, a to především o prostých venkovských lidech. Drda sám nikdy na venkově nežil a zřejmě k němu neměl ani dobrý vztah. V soudničce nazvané *Venkovská povídka* zmiňuje Drda pana Gustava Štýbra, „takovou tu smutnou lidskou nulu“³⁹, jinde zase tlustou panímámu, která se ostýchá dát své peníze z ruky a nevěří ničemu, na co si nemůže sáhnout⁴⁰. Naopak hezky mluví Drda o venkovském jazyce, když hned v prvním textu píše: „A kolik překrásných a napůl zapomenutých slov a obrátů přinášejí před soud venkovani!“⁴¹ I když i z tohoto úryvku můžeme cítit určitou ironii a nadřazený pohled na vesnické obyvatele. Naopak o malých městech mluví Drda velmi pozitivně, z čehož vyvozují, že v Příbrami žil rád a rád na ni vzpomínal jako na svůj domov. V jedné ze soudniček zmiňuje pohodu, která na maloměstech panuje: „Pan advokát z městečka, na jehož jméno opravdu nezáleží, otevíral ranní poštu a spokojeně pokuřoval, jak v takových okamžicích bývá zvykem.“⁴² Že jde o maloměsto, vyvozují z deminutiva, které autor užívá. V jiném textu zmiňuje píseň zpívanou v „naší měšťanské společnosti“⁴³. Oproti tomu najdeme zmínku o ruchu a chvatu velkých měst, kde autor potkává „skoro napořád uchvátané, nevšímavé chodce“⁴⁴. Určité stereotypy lidí vidíme například v tom, když Drda vychvaluje odborníky a dělníky⁴⁵ nebo ženy

³⁹ DRDA, Jan: *Milostenky nemilostivé: (soudničky 1939-1940)*. s. 28.

⁴⁰ DRDA, Jan: *Milostenky nemilostivé: (soudničky 1939-1940)*. s. 99.

⁴¹ DRDA, Jan: *Milostenky nemilostivé: (soudničky 1939-1940)*. s. 7.

⁴² DRDA, Jan: *Milostenky nemilostivé: (soudničky 1939-1940)*. s. 32.

⁴³ DRDA, Jan: *Milostenky nemilostivé: (soudničky 1939-1940)*. s. 69.

⁴⁴ DRDA, Jan: *Milostenky nemilostivé: (soudničky 1939-1940)*. s. 105.

⁴⁵ DRDA, Jan: *Milostenky nemilostivé: (soudničky 1939-1940)*. s. 104.

hnědých vlasů, které se prý vyznačují jako „spořádané, skromné a se smyslem pro domácnost“⁴⁶. Z takových zmínek ale není možné vyvodit více o autorově vztahu k domovu, ani k lidem, se kterými má domov spojený.

Motivy domova jsou v této sbírce zobrazovány skrytě, musíme je vyčíst z příběhů odehrávajících se před soudem. Názvy měst ani jiných míst nejsou téměř nikdy uváděny a autorův vztah k domovu vyvozujeme jen z náznaků, které jsou v textu skryty mezi řádky. Odráží se v tom, jak Drda popisuje vesnice, maloměsta a velká města, zda je líčí milými slovy, či nikoliv. I takové popisy míst jsou ale v textu ojedinělé. Určité motivy jsou spatřovány v popisech lidí, kteří před soud přicházejí (například „tlustá panímáma“⁴⁷ či „smutná lidská nula“⁴⁸). Někteří jsou vykresleni příjemně a někteří nikoliv. Z tohoto můžeme vyvodit určité předsudky, které si autor vytvořil na základě zkušeností z vlastního domova, těžko je ale můžeme brát za nezpochybnitelné.

2.2. Svět viděný zpomaloučka

Další knihou, kde vidíme známky autorova vztahu k domovině, je sbírka fejetonů z roku 1943. Celkově 57 fejetonů, které jsou zde shromážděny, vycházelo v *Lidových novinách* mezi léty 1939 až 1943. Fejetony navazují na politické dění své doby, tedy na ztrátu republiky. První kapitola je nazvána *Beznaděj, vzdor a naděje* a obsahuje dva fejetony, kde Drda vychvaluje český národ a upíná k němu naději. Jde o texty *Má vlast* a *Městečka o půlnoci*. Oba byly uveřejněny v květnu roku 1939 a můžeme v nich sledovat Drdův vztah k rodné zemi jako k domovu. Jde očividně o reakci na říšskou okupaci a vyhlášení protektorátu Čechy a Morava. Další oddíl fejetonů se jmenuje *Příbram, městečko dětství* a jsou v něm obsaženy fejetony zmiňující autorovo rodné město a vzpomínky z dětství. Třetí částí je kapitola *Matka měst a matka řek*, kde jsou obsaženy texty opěvující Prahu a Vltavu. Fejetony jsou lyrické, zobrazující krásu města, popisující autorovy zážitky z procházek po Praze i přírodu v okolí řeky. V kontrastu s tím kritizuje autor kýčovitost a prázdnotu některých turisticky proslulých míst, například Zlaté uličky. V poslední kapitole je obsaženo dvacet

⁴⁶ DRDA, Jan: *Milostenky nemilostivé: (soudničky 1939-1940)*. s. 9.

⁴⁷ DRDA, Jan: *Milostenky nemilostivé: (soudničky 1939-1940)*. s. 99.

⁴⁸ DRDA, Jan: *Milostenky nemilostivé: (soudničky 1939-1940)*. s. 28.

fejetonů nadepsaných jako *Půvab nehonosné země*. Zde čteme autorovy postřehy z cest po českých zemích, popisy krajin, lidí, zážitků a autorových pocitů. Autor si všímá maličností a vyzdvihuje samozřejmosti a obyčejné věci. Posledním textem v této části a v celé sbírce je fejeton *Svět viděný zpomaloučka*, podle kterého je nazvána celá kniha.

Motivy domoviny a lásky k vlasti vidíme hned v prvním fejetonu *Má vlast*. Již podle názvu je jasné, že bude řeč o vlastenectví a o české zemi. Zároveň název evokuje i proslulý Smetanův cyklus symfonických básní, které jsou doopravdy náplní textu. Jde o citově zabarvenou reakci na umělecké provedení tohoto cyklu v Národním divadle v květnu roku 1939. Drda byl divákem při uvedení Smetanova díla a popisuje atmosféru v divadelním hledišti, která je umocněna událostmi vyhlášení protektorátu Čechy a Morava v roce 1939. Ač byla po této události nálada v českých zemích neveselá, Drda v tomto fejetonu přináší národu naději a povzbuzení. Vychvaluje Smetanu jako geniálního umělce, který musel milovat svou vlast jako málokdo jiný⁴⁹. Popisuje náladu sounáležitosti a bratrství. O básni mluví jako o proroctví o „krásné zemi, jíž prochází pokolení za pokolením, spjata ve víře i v lásce s minulostí i budoucností“⁵⁰. Dále uvádí, že je „čest být synem této země“⁵¹ z čehož vyvozují, že považuje českou zemi za svou milovanou vlast, dokonce matku, a je mu ctí být Čechem. Kde je matka, tam je domov, a proto je autorovým domovem česká země, jeho rodná vlast.

Autor v roli vypravěče projíždí rodnou zemi a všímá si maličností. Sbírkou je nazvána *Svět viděný zpomaloučka* podle posledního fejetonu, ve kterém vyjevuje autor svou lítost nad spěchem některých lidí. O kolik se lidé připravují, když se nerozhlížejí kolem sebe a nevnímají krásu přírody i měst. Tyto jednoduché krásy spatřuje po cestě vlakem⁵², na vsi i v hlavním městě⁵³. Právě Prahu a její rozmanitosti popisuje autor ve fejetonech, které jsou obsaženy ve třetí části knihy. Ač autor miloval své rodné město Příbram, i v Praze bydlel velmi rád. Mimo jiné píše: „...opravdu radostně děkuji, že bydlím zrovna v Holešovicích...“⁵⁴. Holešovice zmiňuje i v jiných fejetonech. Například

⁴⁹ DRDA, Jan: *Svět viděný zpomaloučka: fejeton z let 1939-1943*. Příbram: Knihovna Jana Drdy, 2015. s. 7.

⁵⁰ DRDA, Jan: *Svět viděný zpomaloučka: fejeton z let 1939-1943*. s. 8.

⁵¹ DRDA, Jan: *Svět viděný zpomaloučka: fejeton z let 1939-1943*. s. 8.

⁵² DRDA, Jan: *Svět viděný zpomaloučka: fejeton z let 1939-1943*. s. 159.

⁵³ DRDA, Jan: *Svět viděný zpomaloučka: fejeton z let 1939-1943*. s. 82.

⁵⁴ DRDA, Jan: *Svět viděný zpomaloučka: fejeton z let 1939-1943*. s. 59.

v textu *Ves u řeky*⁵⁵ nepopisuje vesnici, jak by se mohlo zdát, ale kout Holešovic, který si zamiloval pro jeho klid a přátelskou vesnickou atmosféru uprostřed velkoměsta. V témže textu vzpomíná autor, jak si Prahu zamiloval na první pohled, když ho ohromila svou velkolepostí, mohutnou katedrálou i ohromným Václavským náměstím. Dále líčí krásu Zlaté uličky, která na první pohled působí opravdu kouzelně. Dozvídáme se ale, že čím déle autor ve velkoměstě žil, tím více se mu začala tato turisticky oblíbená místa zošklivovat. Líčí jejich prázdnotu, zbytečnost a faleš. Právě se Zlatou uličkou srovnává onu *ves u řeky*, místo, které si v Holešovicích zamiloval. Dokonce toto místo nad Zlatou uličku vyzdvihuje. Z toho vyvozují, že ač měl autor Prahu opravdu rád, hluboko v srdci stejně toužil po klidu maloměsta, který v něm zanechala rodná Příbram. V předchozí knize byly autorovy zmínky o vsi negativní, z čehož jsem vyvodila, že ves neměl rád nebo mu alespoň nebyla blízka. V této knize ale autor ke vsi inklinuje, zejména k poklidné atmosféře, která na vsi panuje. Tento očividný rozpor by mohl mít několik důvodů. Příčinou může být autorovo momentální rozpoložení, okolnosti, ve kterých se nacházel, či jen vzpomínka, která ovlivnila postoj, se kterým o vsi píše. Důvodem také může být konkrétní zážitek, který si Drda při psaní vybavil. Možná jde ale opravdu o změnu názoru, tedy o vývoj Drdova vztahu ke vsi.

Drda se považuje za měšťáka, ovšem ne za člověka pocházejícího z velkého města, ale za maloměstského, možná dokonce vesnického rodáka. To vidíme hned v několika úryvcích, když autor píše „my, měšťáci“⁵⁶, „my, rodáci“⁵⁷ nebo dokonce „u nás na venkově“⁵⁸. Ve fejetonu *Rozměry lokálního patriotismu*⁵⁹ popisuje autor rozhovory s dvěma krajany. Všichni tři s láskou a vášní vzpomínají na rodné městečko a jeho kouzla. Označují se za rodáky, která autor definuje jako „lidi zapálené pro ten kout, z něhož pocházejí, zamilované do všeho, co jej připomíná“. Sám autor ale po několika řádcích přiznává, že tato zamilovanost do rodné krajiny není až tak upřímná, když píše: „Ale přiblíž člověka k předmětu jeho touhy, vrať rodáka k rodišti a obyčejně ti zkusne a zatrpkne, ztratí šťávu svého nadšení, zlhostejní a bude jako ti druzí.“ Drda

⁵⁵ DRDA, Jan: *Svět viděný zpomaloučka: fejetony z let 1939-1943*. s. 80.

⁵⁶ DRDA, Jan: *Svět viděný zpomaloučka: fejetony z let 1939-1943*. s. 146.

⁵⁷ DRDA, Jan: *Svět viděný zpomaloučka: fejetony z let 1939-1943*. s. 33.

⁵⁸ DRDA, Jan: *Svět viděný zpomaloučka: fejetony z let 1939-1943*. s. 36.

⁵⁹ DRDA, Jan: *Svět viděný zpomaloučka: fejetony z let 1939-1943*. s. 32.

také často zmiňuje své dětství. Vzpomíná na Vánoce s babičkou⁶⁰, na příbramský vánoční betlém⁶¹ a obecně na lidové zvyky. Také zmiňuje malebná známá místa z dětství a z mládí⁶² a baví čtenáře historkami ze školních let⁶³. Tyto vzpomínky jsou velmi milé, často až idylické. Drda tedy na Příbram horoucně vzpomíná, často se k ní odvolává jako k domovu, těžko ale říci, zda jsou tyto milé vzpomínky z dětství upřímné a vypovídající, mohou totiž být zkresleny autorovým momentálním rozpoložením, vybavenými příjemnými vzpomínkami, podvědomým vytěšňováním vzpomínek špatných a dalšími vlivy.

V této sbírce jsou motivy domova zobrazovány mnohem očividněji než ve sbírce předešlé. Autor zmiňuje konkrétní místa a města a subjektivně se k nim vyjadřuje. Málokdy si ale všímá detailů (například komínů, okenic, květin), vnímá spíše celé scenérie jako uličku s domky po jejích stranách, náměstí s rybníčkem a lavičkou uprostřed či výjev z Vánoc s babičkou čtoucí pohádku u roztopeného krbu. Některá místa autor srovnává (především srovnání Zlaté uličky s holešovickým zákoutím⁶⁴), některá popisuje vzhledem k tomu, jak se na nich cítil (fejeton *Smutné nábřeží*⁶⁵), na některé melancholicky vzpomíná (například na „poklady Svaté Hory u Příbramě“⁶⁶). Nemůžeme ale říci, že by v zobrazování domova byl nějaký řád a mezi jednotlivými motivy spojitosti. Zdá se, že autor popisuje místa spíše náhodně, jak mu přicházela na mysl.

2.3. *Němá barikáda*

Třetí sbírkou je *Němá barikáda*, vydaná poprvé v roce 1946. Jde rozhodně o nejznámější autorovo dílo, co se týče malých próz, a několik povídek z tohoto souboru bylo i zfilmováno. Celý soubor je nazván podle povídky *Němá barikáda* a název definuje náladu celé sbírky. Jde totiž o povídky z doby druhé světové války, ve kterých jsou čeští jedinci představováni jako hrdinové. Obyčejní lidé, často nevzdělaní,

⁶⁰ DRDA, Jan: *Svět viděný zpomaloučka: fejetony z let 1939-1943*. s. 33.

⁶¹ DRDA, Jan: *Svět viděný zpomaloučka: fejetony z let 1939-1943*. s. 48.

⁶² DRDA, Jan: *Svět viděný zpomaloučka: fejetony z let 1939-1943*. s. 151.

⁶³ DRDA, Jan: *Svět viděný zpomaloučka: fejetony z let 1939-1943*. s. 151.

⁶⁴ DRDA, Jan: *Svět viděný zpomaloučka: fejetony z let 1939-1943*. s. 80.

⁶⁵ DRDA, Jan: *Svět viděný zpomaloučka: fejetony z let 1939-1943*. s. 74.

⁶⁶ DRDA, Jan: *Svět viděný zpomaloučka: fejetony z let 1939-1943*. s. 43.

nezkušením, příliš staří či příliš mladí, se postaví proti německým vojákům a bojují statečně všemi svými prostředky, dokud jim dech stačí. Často nejde o otevřený boj, ale o postoj srdce, o vystoupení z řady a o nepodvolení se německé nadvládě.

Stejně jako v předešlém souboru i v těchto povídkách vidíme spíše vlastenectví, tedy lásku k celé vlasti než lásku ke konkrétnímu malému místu. Krom toho, že se povídky odehrávají jak v Praze, tak i na vsi, což jsou autorovi velmi blízká prostředí, nenacházím žádné souvislosti mezi zmiňovanými místy a autorovým domovem. Není nijak zmiňována Příbram ani pražské Holešovice. Nemůžeme sledovat rozdíly mezi autorovým vztahem k různým konkrétním místům. Avšak co můžeme velmi dobře vidět, je autorův vztah k lidem a postavám povídek. Jak později popíši, v tom spatřuji autorovu lásku k vlasti a zároveň i chápání celého území tehdejšího protektorátu jako autorova domova – místo, které miluje a za které bojuje.

Povídky jsou velmi negativně vyhraněné vůči okupaci českého národa a všechny mají snahu zanechat ve čtenáři podobný pocit nenávisti k Němcům, ač se odehrávají na jiných místech, hlavní postavy mezi sebou nemají žádné spojitosti a děje se také neopakují. Tento pocit vyvolává jasné zobrazení autorova názoru na německou okupaci. Německé postavy jsou vždy vykresleny anonymně a jako krutí a nelidští vojáci. Někdy bijí staré lidi, jindy střílejí malé děti. Vždy ale k ostatním postavám povídek (především lidem českého původu) přistupují naprosto neosobně a vybíjí si krutost na nevinných obětech. Oproti tomu české postavy jsou zde (až na jeden případ udavače ve *Vesnické historii*⁶⁷) zobrazovány vždy ve světle pozitivním. Někdy jsou to stateční vojáci opouštějící hranice po podepsání Mnichovské dohody, jindy jsou to staří lidé trpící trest za svou snahu o spravedlnost. Pro vykreslení uvádím několik příkladů. Hned ve druhé povídce nazvané *Včelař*⁶⁸ vidíme v závěru starého muže, bývalého řídícího, milovníka včel, jak zemře tváří v tvář německému důstojníkovi, který ho chladnokrevně zastřelí. Včelař je v tu chvíli vyděšen, ale jediné, na čem mu záleží, jsou jeho drahé včely. O Němcích říká: „To jsou oni... i včelám berou život.“⁶⁹ A umírá, obklopen včelami, které se zklidňují, doslova „pokojní jeho blízkostí“⁷⁰, na prstě vyzdvihuje zachráněnou včelí královnu. V povídce *Zákeřník*⁷¹

⁶⁷ DRDA, Jan: *Němá barikáda*. Praha: Práce, 1946. s. 48.

⁶⁸ DRDA, Jan: *Němá barikáda*. s. 21.

⁶⁹ DRDA, Jan: *Němá barikáda*. s. 29.

⁷⁰ DRDA, Jan: *Němá barikáda*. s. 29.

umírá zastřelená malá dívenka, která si vyběhla na ulici hrát s dalšími dětmi, protože stará Němka, které bylo dovoleno ponechat si i po válce svůj byt v této ulici, ukrývá svého syna a ponouká ho k takovému strašnému činu. Stará žena, ač je sama matkou, nenachází v sobě ani trochu ženského citu a mateřského pudu a ani na chvíli nelituje mrtvého nevinného děvčete. Dalším výrazným příkladem je učitel v povídce *Vyšší princip*, která byla v roce 1956 uvedena v divadelním podání a v roce 1960 zfilmována⁷². Povídka se odehrává v době po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha a na tento atentát je také reakcí. Učitel, hlavní postava povídky, se nachází ve velmi obtížné situaci, kdy musí své třídě objasnit důvod exekuce třech žáků (byli popraveni v době persekuce v souvislosti s atentátem), nakonec se podřídí svému přesvědčení o „vyšším principu“ a morálce a místo toho, aby se zachoval v souladu s nařízeními a ochránil tím sám sebe, postaví se před své žáky a hrdě, ale s roztřeseným hlasem atentát schválí slovy: „...vražda na tyranu není zločinem.“⁷³

I většina dalších povídek má vykresluje příběhy hrdinství a já z toho vyvozují především Drdovu ostrou obranu své země proti Němcům. Autor brání svou zemi, ne ve skutečných bojích, ale v bojích fiktivních, pomocí slov. Ač z této sbírky nemůžeme vyvodit nic o autorově vztahu k Příbrami, i tak spatřujeme určitý druh domova. Je jím země, vlast, český národ. Věřím, že vzhledem k situaci, v jaké bývalá Československá republika byla během druhé světové války, prožívalo takové pocity mnoho českého obyvatelstva a Drda se svými slovy snažil probouzet statečnost a bojovnost svých čtenářů, což vidíme jasně v jeho knihách. Určitě nebylo těžké probudit v této době vlastenectví a zároveň bylo jasné, že kniha tohoto rázu, která vyjde hned v roce 1946, tedy rok po skončení války, bude mít veliký úspěch. Nabízí se tedy otázka, zdali nenapsal Drda *Němou barikádu* jen proto, aby si získal popularitu u čtenářů, a zdali jsou jeho pocity upřímné. O takové věci můžeme jen polemizovat. Z knihy ale vyvozují, že tyto pocity byly u Drdy opravdové, stejně jako to vidíme v jiných knihách u mnoha dalších autorů. Domovina je zde viditelná tedy především ve vztahu k sousednímu německému národu – je jí vlast, celá česká země. Autor už se v těžké době neupíná k jednotlivému místu, ale v rámci zachování svého národa se upíná

⁷¹ DRDA, Jan: *Němá barikáda*. s. 93.

⁷² JANÁČEK, Pavel. Jan Drda. In: *Slovník české literatury po roce 1945*.

⁷³ DRDA, Jan: *Němá barikáda*. s. 37.

k vyššímu celku, ke své vlasti. U tohoto se můžeme pozastavit ještě u jedné věci. Autor nikdy nezmiňuje Slovensko, a proto mluvím jen o české zemi, čímž mám na mysli území dnešní České republiky. Nemohu ale z vybraných ukázek soudit, zda měl autor stejné pocity k zemi slovenské a k sousednímu národu slovenskému.

Ve sbírce jsou motivy zobrazovány poněkud jiným způsobem než ve sbírkách předešlých. Nejsou totiž popisována konkrétní místa či výjevy, ale spíše příběhy a charaktery. Právě z příběhů hlavních postav a z jejich popisů je vyvozen Drdův vztah k domovině tak, jak se v povídkách přirozeně odráží. Autor se na domov nijak nezaměřuje, ale vnímá jako svůj domov celou vlast, kterou se snaží bránit právě hrdinskými činy, které líčí. Ani zde není možné najít žádné souvislosti mezi jednotlivými motivy kromě jedné – jak autor popisuje hrdinu. Hrdina brání vlast, na které se stala nespravedlnost, a je ochoten za tuto domovinu i zemřít.

2.4. *Listy z Norimberka*

Listy z Norimberka byly vydány stejně jako *Němá barikáda* v roce 1946, tedy rok po válce. Jak je patrné už z názvu, jde o autorovu reakci na norimberský proces, probíhající na přelomu let 1945 a 1946. Šlo o soudní proces, který byl veden mocnostmi Spojených států amerických, Velké Británie, Francie a Sovětského svazu. Souzeni byli vrcholní představitelé nacistického Německa před Mezinárodním vojenským tribunálem v Norimberku. Souzeno bylo 24 významných představitelů německé nacistické vlády, mnozí z nich byli za své zločiny proti lidskosti a míru odsouzeni k trestu k smrti⁷⁴. Drdova stanoviska jsou jasně vyjádřena už v úvodu, kde autor sám píše: „Některé věci je nutno říkat znova a znova. Zejména to, aby všichni lidé dobré vůle bděli, aby nepřestajně chránili před fašismem svou vlast, své bližní, své domovy, své děti. A v tom je celý smysl této knížky.“⁷⁵ Kapitoly z této knihy nebyly určeny primárně pro periodika, ale byly psány s cílem publikace knižní. Do své práce je ale zařazují z více důvodů. Jde o fejetony, tedy krátké útvary podobné těm, které ve své práci rozebírám, reagují na události své doby, stejně jako některé fejetony ze

⁷⁴ BUCHEROVÁ, Petra: *Norimberský proces* [online]. Praha: Václav Němec, 2006 [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://www.dejepis.com/norimbersky-proces/>.

⁷⁵ DRDA, Jan: *Listy z Norimberka*. Praha: Alois Hynek, 1946. s. 9.

sbírky *Svět viděný zpomaloučka* a povídky z *Němé barikády*. Autor v nich ukazuje svůj postoj k těmto událostem, a tím skrytě vyjadřuje i svůj vztah ke své vlasti.

Naladěním je tato knížečka velmi podobná sbírce povídek *Němá barikáda*, silně se tedy vyhraňuje proti německému fašismu a jeho představitelům. To je znatelné na mnoha místech, kde jsou charakterizováni obžalovaní němečtí hodnostáři. V kapitole *Zde sedí obžalovaní*⁷⁶ je autor popisuje třemi slovy: hysterikové, cynikové, psychopati. Bývalý říšský ministr propagandy Goebbels je vykreslen jako „velké obludné zvíře svalnatého těla, v němž bylo plno vraždivé energie“. Dosti podobně jsou popsáni i další. Sám Drda píše: „Norimberk, to byla má škola. Škola nenávisti, jestli chcete.“⁷⁷ Obsazení Československa a vyhlášení protektorátu líčí slovy „přepadení a zardoušení Československa“⁷⁸. V minulé kapitole o souboru povídek *Němá barikáda* jsem uvedla, že autor se nikde nezmiňuje o Slovensku či Československu, vždy se řadí jen mezi Čechy. V této sbírce se ovšem autor cítí být Čechoslovákem, když mluví o napadení Československa v kapitole *Co nevěděl pan Eisenlohr, aneb Až mouřenín dodělá práci...*⁷⁹ a sám se považuje za příslušníka Československého národa. Domnívám se, že autor, který vyrostl v době prosazování čechoslovakismu, považoval Čechy a Slováky za jeden národ. V knize *Listy z Norimberka*, která je komentářem k politickému dění, je příhodnější užívat patřičné pojmy. Zároveň je tato sbírka spíše literaturou faktu, ve které není tolik místa pro subjektivní poznámky a projekce. Je zde na místě korektnost, v čemž se tato knížečka od povídek *Němé barikády* velmi liší. Popisuje skutečný soudní proces a zmiňuje skutečné politické a vojenské události. Předešlá sbírka obsahuje povídky smyšlené, ač mnohdy inspirované skutečnými událostmi. Nemůžeme ji tedy na rozdíl od *Listů z Norimberka* brát za věrohodný zdroj informací. Nejde tedy o změnu smýšlení o domovině, jen o změnu v užívání pojmů. Vlastenectví, které autor probouzí, vrcholí v kapitole, kde připomíná události vypálení Lidic⁸⁰. Autor má tak vřelé city, že přirovnává Lidice ke svému domovu, když píše: „Ach, moci se teď zrovna v tuto vteřinku, aspoň na chvíli vrátit domů, jedním pohledem se

⁷⁶ DRDA, Jan: *Listy z Norimberka*. s. 21.

⁷⁷ DRDA, Jan: *Krásná Tortiza*. s. 146.

⁷⁸ DRDA, Jan: *Listy z Norimberka*. s. 31.

⁷⁹ DRDA, Jan: *Listy z Norimberka*. s. 32.

⁸⁰ DRDA, Jan: *Listy z Norimberka*. s. 51.

upokojit, že je tam všechno v pořádku, že ten obraz hořícího a ztroskotaného domova je jenom strašný, nevěrný sen!“⁸¹

Co je ale pro autora nové, jsou sympatie k Sovětskému svazu. Svaz nebyl v předešlých sbírkách nijak zmiňován, ale tady už z popisu, kdy Drda s obdivem líčí sovětskou tlumočnici⁸² či sovětského válečného hrdinu⁸³, poznáme, že je Sovětům velmi nakloněn. Nemůžeme zatím vidět žádné zmínky o příslušnosti k Svazu ani náznaky toho, že by k něčemu takovému mělo dojít, *Listy* byly přece jen vydány teprve v roce 1946. V rozborech dalších sbírek je toto téma aktuální, a proto je zmiňováno a zdůrazňováno už zde. Autor byl už v této chvíli členem Komunistické strany Československa, čímž si vysvětlují jeho náklonnost k Sovětskému svazu. Zároveň můžeme i v závěru knížky narazit na pojmy *lid* a *lidstvo*⁸⁴, které bývají s komunistickou ideologií spojovány. Drda je rozhořčen, že „norimberská spravedlnost zůstala pozadu za spravedlivým toužením mírumilovného lidu“⁸⁵. Závěr byl psán dne 2. října 1946, jak je přímo v knize uvedeno, a i přes negativní hodnocení rozsudků norimberského procesu autor píše:

*„Nemusí nám být ovšem smutno, pokud jsou na světě jiné síly schopné čelit nebezpečí války. Právě dnes, po osvobozujícím slově Stalinově, při pohledu na nesmírné tvůrčí síly Slovanstva, které se začínají rozvíjet v mohutnou hráz míru, při pomyšlení na světovou demokracii, jíž patří láska, důvěra i odhodlání stamilionů mírumilovných občanů světa, jsme plni naděje.“*⁸⁶

Zde už je jasné zobrazení přesvědčení, které autora bude provázet životem ještě velmi dlouho. Ač bylo doted' autorovo vnímání domova zaměřeno na rodné město Příbram, později z části i na hlavní město Prahu a ještě dále výhradně na vlast a český národ, v následujících sbírkách už nalézám prvky vztahu k Sovětskému svazu jako k domovu.

⁸¹ DRDA, Jan: *Listy z Norimberka*. s. 52.

⁸² DRDA, Jan: *Listy z Norimberka*. s. 17.

⁸³ DRDA, Jan: *Listy z Norimberka*. s. 45.

⁸⁴ DRDA, Jan: *Listy z Norimberka*. s. 92-96.

⁸⁵ DRDA, Jan: *Listy z Norimberka*. s. 94.

⁸⁶ DRDA, Jan: *Listy z Norimberka*. s. 96.

Ve sbírce jsou motivy domova zobrazovány především zmínkami o Československu. Autor používá zájmena v první osobě plurálu (my Čechoslováci⁸⁷, my Češi⁸⁸, naši zem⁸⁹), čímž sám sebe řadí mezi Čechoslováky a Československo představuje jako svůj domov. Subjektivní zmínky o domově zde nenajdeme, až na výjimku poukázání na vypálení Lidic, kdy autor přidává smutný komentář nad ztrátou části domova⁹⁰.

2.5. *Krásná Tortiza*

Krásná Tortiza je povídkový soubor, který byl sestaven a vydán v roce 1952. Ne všechny povídky byly psány primárně pro tento soubor v padesátých letech, najdeme tu totiž například povídku *Vyšší princip*⁹¹, která byla nejprve součástí souboru *Němá barikáda*. Sem byla zařazena zřejmě díky své veliké popularitě a autor ji dokonce doplnil další povídkou. Jde o povídku *Radostné setkání*, která na *Vyšší princip* dějově navazuje. Kromě *Vyššího principu* se všechny povídky odehrávají až po válce, respektive v době únorového převratu či po něm. Jsou silně ideologicky zabarveny (výpovědi jako „zázrak komunismus“⁹²) a zdůrazňují myšlenky socialismu, což vidíme například v popisech typu: „svatá tvář Leninova“⁹³ a „Stalin, naše láska a naděje“⁹⁴. Zabývají se válečnou tematikou, ale také únorovým komunistickým převratem a děním v Československu na přelomu čtyřicátých a padesátých let.

Sbírka je uvedena povídkou *Krásná Tortiza*, která se jako jediná neodehrává na území Československa. Děj povídky je vsazen do okolí města Gori, ve kterém vyrůstal Josif Stalin. Drda byl s dalšími Čechy navštívit toto místo, které je pro něj velmi významné právě tím, že je Stalinovým rodištěm. Píše: „Hluboko jsme se všichni poklonili tomu chudému místu, odkud nám vzešlo slunce.“⁹⁵

Na cestách vzpomíná autor s pýchou na svou rodnou zem, Československo: „Nic bych si nepřál víc, než kdybych tak za sto let... mohl se porozhlédnout po té naší překrásné

⁸⁷ DRDA, Jan: *Listy z Norimberka*. s. 32.

⁸⁸ DRDA, Jan: *Listy z Norimberka*. s. 56.

⁸⁹ DRDA, Jan: *Listy z Norimberka*. s. 56.

⁹⁰ DRDA, Jan: *Listy z Norimberka*. s. 51.

⁹¹ DRDA, Jan: *Krásná Tortiza*. Praha: Československý spisovatel, 1953. s. 50.

⁹² DRDA, Jan: *Krásná Tortiza*. s. 40.

⁹³ DRDA, Jan: *Krásná Tortiza*. s. 26.

⁹⁴ DRDA, Jan: *Krásná Tortiza*. s. 28

⁹⁵ DRDA, Jan: *Krásná Tortiza*. s. 28.

české zemi a přečíst si ty stránky Dějin, které o našich časech budou jednou napsány pro potěšení a poučení potomků.“⁹⁶ Svou zemi vidí jako svobodnou, „hitlerovci jsou pryč, máme svobodu“⁹⁷, píše. Únorový převrat považuje za vítězství a nový režim za zázračný. Po návštěvě Sovětského svazu uvozuje ale svou povídku slovy: „My chceme novou krásu... krásu té pravé svobody.“ Uvědomuje si zřejmě, že minulost není vše, na čem záleží. Je potřeba dívat se do budoucnosti. „Ale jak budeme žít teď? Za rok, za dva, za pět let?“⁹⁸ A jak ho navádí přítel Gogla, zamýšlí se nad pravou svobodou, kterou spatřuje v Sovětském svazu, ale v Československu mu chybí. Chce pro svou zemi to nejlepší, a to objevil na své cestě. Pravá svoboda pro pravý pocit domova. Sovětský svaz je pro něj tedy ideálem domova, ideálním místem pro život. Obdiv k Sovětskému svazu pramenil mimo jiné z obdivu k sovětským autorům (například ke Lvovi Nikolajeviči Tolstému⁹⁹) či z pohledu na poválečnou obnovu, kterou sám autor líčí v několika článcích¹⁰⁰. Především ale, jak píše Černá¹⁰¹: „Sovětský svaz pro Drdu vždy představoval základní životní jistotu, pilíř, o který se mohl člověk opřít.“ Stalinův rodný kraj opouští Drda se slovy: „A v tu chvíli jsem si slíbil, že nebudu šetřit svých sil, dokud se nedočkám vítězství socialismu i u nás v Československu, u nás ve Višňovce.“¹⁰²

Na tomto zjištění staví další povídky. *Radostné setkání*, navazující na již zmiňovaný *Vyšší princip*, se odehrává v okolí Zdic, místa, které autor dobře znal (Zdice se nacházejí asi 30 km od Příbrami). Profesor s přezdívkou Vyšší princip, který se za dobu od vydání *Němé barikády* stal téměř národním hrdinou, si v této povídce podává přihlášku do komunistické strany a říká: „pro mne to bude čest, jestliže mne strana přijme...“¹⁰³. Další povídka se odehrává opět v Praze. Jde o povídku popisující události února 1948. „Teprve o polednách se zástupy hnuly. A dějiny jejich vlasti se hnuly s nimi,“¹⁰⁴ popisuje Drda pro něj významnou událost. I většina dalších povídek se odehrává v Praze nebo v okolí Příbrami, zmiňována je obec Vystrkov, asi 20 km od Příbrami. Autor popisuje lidové hrdiny a v jejich příbězích realizuje onu „pravou

⁹⁶ DRDA, Jan: *Krásná Tortiza*. s. 25

⁹⁷ DRDA, Jan: *Krásná Tortiza*. s. 19

⁹⁸ DRDA, Jan: *Krásná Tortiza*. s. 19.

⁹⁹ ČERNÁ, Jana: *Komunista Jan Drda. Hledání a nacházení vyššího principu v kultuře bojující*. s. 55.

¹⁰⁰ ČERNÁ, Jana: *Komunista Jan Drda. Hledání a nacházení vyššího principu v kultuře bojující*. s. 55.

¹⁰¹ ČERNÁ, Jana: *Komunista Jan Drda. Hledání a nacházení vyššího principu v kultuře bojující*. s. 65.

¹⁰² DRDA, Jan: *Krásná Tortiza*. s. 44.

¹⁰³ DRDA, Jan: *Krásná Tortiza*. s. 69.

¹⁰⁴ DRDA, Jan: *Krásná Tortiza*. s. 85.

svobodu“ postavenou na komunistické ideologii. Ideál domova, který mu byl představen při cestě Sovětským svazem, se utvrzováním moci komunistické strany a rozvíjením přesvědčení o socialistické ideologii skrze Drdovy povídky dostává do autorových blízkých míst, do míst jeho vlastního domova. „Socialismus bude, bude, bude!“¹⁰⁵ píše autor.

Ve sbírce jsou motivy domoviny zobrazeny opět v příbězích. Domov je zmiňován v rozhovorech (například krásné a bohaté Československo¹⁰⁶) a v autorových monologích¹⁰⁷ a vzpomínkách. Mezi jednotlivými zmínkami nejsou patrné spojitosti a ani zde nepoukazuje autor na konkrétní detaily, které by mu domov připomínaly. Odvolává se spíše k celé vlasti a líčí své pozitivní pocity z politických změn, které se v Československu po válce udály.

2.6. *Horká půda*

Horká půda je poměrně rozsáhlý cestopis, který byl v roce 1955 vydáván na pokračování v *Lidových novinách*. Jde o záznam z autorovy cesty z roku 1954 do Chile a Brazílie. V jednotlivých kapitolách popisuje Drda cestu od vzletu, účastníky výpravy, jihoamerickou přírodu, města, ale i umělce a významné lidi, se kterými se potkal. Všimá si i lidového folkloru a statečnosti lidu, který v těchto zemích žije. Delegation z Československa byla do Chile poslána, aby se zúčastnila konference spisovatelů Latinské Ameriky¹⁰⁸ a aby vzdala hold Pablu Nerudovi, významnému chilskému básníku, který slavil své padesátiny¹⁰⁹. Nevysloveným důvodem návštěvy Chile bylo, aby poctila a podpořila snahy místního lidu bouřícího se proti „imperialismu a narůstajícímu fašismu“¹¹⁰, jak sám Drda píše. Pablo Neruda velmi ovlivňuje Drdův pohled na Chile, autor Nerudu obdivuje, stejně jako Neruda obdivuje Československo. Zřejmě i to, že pseudonym Neruda převzal Pablo od českého spisovatele Jana Nerudy, Drdova oblíbence, přispělo k obdivu a lásce Drdy k Pablu Nerudovi. Pablo je významnou osobností pro celé Chile, jeho jméno je „bojovým heslem pro tisíce

¹⁰⁵ DRDA, Jan: *Krásná Tortiza*. s. 49.

¹⁰⁶ DRDA, Jan: *Krásná Tortiza*. s. 19.

¹⁰⁷ DRDA, Jan: *Krásná Tortiza*. s. 25.

¹⁰⁸ ČERNÁ, Jana: *Komunista Jan Drda. Hledání a nalézání vyššího principu v kultuře bojující*. s. 56.

¹⁰⁹ DRDA, Jan: *Horká půda*. Praha: Československý spisovatel, 1995. s. 12.

¹¹⁰ DRDA, Jan: *Horká půda*. s. 22.

chilských vlastenců a demokratů“¹¹¹. Pablo je velmi potěšený, že jej delegace z Československa přijela navštívit, a jak píše Drda: „...pozdrav našeho lidu jej rozněžnil a roztesknil.“¹¹²

V této knize je Drdův vztah k domovu určovaný především vřelými reakcemi lidí na Československo. Drda se setkává s mnoha lidmi, kteří jsou poválečným vývojem Československa nadšeni, a jejich nadšení přejímá. Celý chilský národ přijímá skupinu z Evropy potěšeně a velmi pozitivně. „Náš pozdrav Pablovi, chilskému lidu a umělcům Latinské Ameriky vyvolal dlouhou, vzrušenou bouři nadšení, které platilo naší vlasti.“¹¹³ Hned následně popisuje Drda, jaký obdiv mají lidé z Chile k jeho vlasti, domovu. „Obklopovali nás neznámí přátelé s přáním štěstí a rozkvětu Československu, s přáním zdraví našemu presidentu, s nejrůznějšími pozdravy československému lidu. Desítky a možná stovky stisků rukou nám každý večer vyjadřovaly obdiv a důvěru k naší republice.“¹¹⁴ K Čechům dokonce přicházeli lidé a vodili své děti, jen „aby se mohli stisknout ruce Čechoslovákům“¹¹⁵. Drda vzpomíná na svou vlast mnohokrát, když na ni slyší chválu a obdiv k ní ze všech stran. Prahu porovnává s chilskými městy a je pyšný na mnohá místa, například na „Hradčany s ušlechtilou dominantou svatého Víta“¹¹⁶.

V předešlé sbírce, kde si Drda uvědomuje nedokonalost režimu v Československu, respektive nespátřuje v Československu takový domov, jaký by si přál a na jaký by mohl být bez výhrad hrdý, nachází ideál v Sovětském svazu, který navštívil. Oproti tomu v *Horké půdě* dává autor svou zemi za vzor zemím Jižní Ameriky. „Jsme hrdi na to, že jsme Čechoslováci...“¹¹⁷, píše autor a s pýchou přijímá veškeré komplimenty na svou vlast, na svůj domov. Cesta do Jižní Ameriky tedy nebyla, na rozdíl od cesty do Sovětského svazu, uskutečněna za účelem inspirování se, ale naopak. Drda vycestoval, aby poukázal na svou zemi a inspiroval druhé. Jeho láska k vlasti a věrnost domovině je natolik silná, že je přesvědčen, že jeho země může jiným posloužit za vzor a být inspirací a povzbuzením na cestě k sociální demokracii.

¹¹¹ DRDA, Jan: *Horká půda*. s. 22.

¹¹² DRDA, Jan: *Horká půda*. s. 17.

¹¹³ DRDA, Jan: *Horká půda*. s. 25.

¹¹⁴ DRDA, Jan: *Horká půda*. s. 25.

¹¹⁵ DRDA, Jan: *Horká půda*. s. 25.

¹¹⁶ DRDA, Jan: *Horká půda*. s. 180.

¹¹⁷ DRDA, Jan: *Horká půda*. s. 138.

Motivy domoviny jsou ve sbírce zobrazovány především prostřednictvím rozhovorů a vzpomínek na vlast. Československo bývá srovnáváno s jihoamerickými zeměmi¹¹⁸ a obyvatelé těchto zemí k Československu vzhlíží¹¹⁹ a často pronášejí pochvalné poznámky o politickém vývoji v Československu. Drda se k těmto poznámkám připojuje a je na svou vlast hrdý. Často je vedle lidu jihoamerického zmiňován i lid Československý¹²⁰. Česká krajina není připomínána téměř vůbec, snad jen v porovnávání s krajinou Jižní Ameriky¹²¹. Autorův vztah k domovině je tedy vyvozen především z dialogů a popisů autorových pocitů. Motivy jsou nejednotné a plynou tak, jak zřejmě plynuly autorovy myšlenky.

Závěr

Jednotícím prvkem všech vybraných děl je prolínání autorova vnímání domoviny. Cílem mé práce bylo vyhledat motivy domova, na jejich základě odvodit autorův vztah k místům, která mu byla domovem, a popsat vývoj tohoto vztahu.

Z analýzy vybraných textů vidíme, že vztah Jana Drdy k domovu se v průběhu let značně měnil. První dvě díla *Milostenky nemilostivé* a *Svět viděný zpomaloučka* ukazují na Drdův vztah k rodné Příbrami a k Praze. Drda tato města často zmiňuje, především v souboru *Svět viděný zpomaloučka*, a téměř vždy jde o zmínky pozitivní. Autor rád vzpomíná na své rodné město Příbram, rád se ve svých povídkách vrací do jeho okolí a to, že vyrostl na maloměstě, má velký vliv na jeho literární tvorbu. Také vesnice vykresluje autor především pozitivně, poukazuje na vesnický klid a pohodu. Jak píše Kunc¹²²: „Drda má dar barvitého slova, zvláště pro oblast vesnických a maloměstských kreseb.“ Maloměsta a vesnice se objevují v raných dílech nejčastěji. Praha je ve sbírkách poněkud méně výrazná, ale i přesto je jasné, že Drda si v Praze našel svůj domov a rád se sem vracel. Na rozdíl od předešlých měst Dobříš není v dílech vůbec zmiňována. Domnívám se, že důvodem je to, že v době vzniku děl pobýval Drda

¹¹⁸ DRDA, Jan: *Horká půda*. s. 180.

¹¹⁹ DRDA, Jan: *Horká půda*. s. 26.

¹²⁰ DRDA, Jan: *Horká půda*. s. 166.

¹²¹ DRDA, Jan: *Horká půda*. s. 162.

¹²² KUNC, Jaroslav: *Slovník soudobých českých spisovatelů: krásné písemnictví v letech 1918-1945*. Praha: Orbis, 1945. s. 115.

v Dobříši jen za účelem tvorby a působení v Syndikátu spisovatelů. Tento zámek se mu domovem stal až později, když zde trávil i volné chvíle.

Téma domoviny se u Drdy postupem času rozvíjí a po roce 1945, konkrétně v dílech *Němá barikáda* a *Listy z Norimberka*, jako svůj domov začíná vnímat celou vlast. Toto bylo silně ovlivněno událostmi druhé světové války a obsazením republiky německými vojáky. Drda snáší německou nadvládu velmi těžko a skrz svá díla vyzývá Čechy k aktivitě a odporu. Vnímání domova je tedy u autora přesunuto na celý národ, celou zemi, a stejně jako byla Drdovi drahocenná Příbram, je mu později drahocenná celá česká země.

Politické události druhé poloviny čtyřicátých let vedly Drdu k víře v socialistickou demokracii. To je klíčové i v jeho poválečných dílech. V souboru *Krásná Tortiza* nachází Drda ideál domova v Sovětském svazu. Ač je nadšen politickým vývojem po roce 1948, po návštěvě Svazu shledává, že jeho domov, Československo, by mohl být přiveden k ještě větší dokonalosti. O několik let později, v roce 1954, zaznamenává svou cestu do Chile a Brazílie, kam přijel podpořit snahy lidu o svržení imperialismu a nastolení socialistické vlády. Svou zemi už dává druhým lidem za příklad, považuje svůj domov za natolik ideální, aby mohl být jihoamerickým zemím vzorem.

Motivy domoviny jsou ve všech sbírkách zobrazovány nejednotně a většinou v nich není možné najít přímé souvislosti. Jejich vyjadřování se mění v závislosti na vztahu, který odráží, různí se tedy s tím, jak se mění autorův vztah k domovině. Opakují se jen motivy konkrétních míst (Československo, Příbram, Praha, Holešovice...) a motivy obecně spojované s domovinou. Autor při jejich zobrazování používá jen málo negativně expresivních výrazů. Pozitivně zabarvená slova se objevují ve spojitosti s domovem často, nejčastěji ve sbírce *Svět viděný zpomaloučka*, nejméně ve sbírkách *Milostenky nemilostivé* a *Listy z Norimberka*, což vyplývá z žánrů těchto sbírek. Motivy jsou do sbírek vkládány přirozeně, jak vyplývají z plynutí textu, a text nenarušují. Analýza těchto motivů je vedena z velké části subjektivně, stejně jako je subjektivní pohled na domovinu. Vztah autora k domovině je vyvozen jen z rozboru vybraných textů z let 1939 až 1955, a proto nemusí být kompletně popsán a zobrazen.

Seznam použité literatury

Primární literatura:

DRDA, Jan: *Horká půda*. Praha: Československý spisovatel, 1955.

DRDA, Jan: *Krásná Tortiza*. Praha: Československý spisovatel, 1953.

DRDA, Jan: *Listy z Norimberka: knížka fejetonů*. Praha: Alois Hynek, 1946.

DRDA, Jan: *Milostenky nemilostivé: (soudničky 1939–1940)*. Praha: I. Železný, 1995.

DRDA, Jan: *Němá barikáda*. Příbram: Knihovna Jana Drdy, 2014.

DRDA, Jan: *Svět viděný zpomaloučka: fejetony z let 1939–1943*. Příbram: Knihovna Jana Drdy, 2015.

Sekundární literatura:

BLAHYNKA, Milan a kol.: *Čeští spisovatelé 20. století: slovníková příručka*. Praha: Československý spisovatel, 1985.

BUCHEROVÁ, Petra: *Norimberský proces* [online]. Praha: Václav Němec, 2006 [cit. 2020-05-01]. Dostupné z: <https://www.dejepis.com/norimbersky-proces/>.

ČERNÁ, Jana: *Komunista Jan Drda. Hledání a nacházení vyššího principu v kultuře bojující* [online]. Brno, 2013 [cit. 2020-04-06]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/xrvgd/>. Diplomová práce.

DUFFKOVÁ, Jana: *Domov z pohledu sociologie*. Stavba, 2008.

FORST, Vladimír a kol.: *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985.

HRUBÝ, Petr: *Osudné iluze: čeští spisovatelé a komunismus*. Rychnov nad Kněžnou: Ježek, 2000.

JANÁČEK, Pavel. Jan Drda. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. Praha: Ústav pro Českou literaturu AV ČR, 2020 [cit. 2020-04-06]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=937&hl=drda+>.

JANOUSEK, Pavel: *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*. Praha: Brána, 1995.

KROUPOVÁ, Libuše, FILIPEC, Josef a kol.: *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Praha: Academia, 2005.

KUNC, Jaroslav: *Slovník soudobých českých spisovatelů: krásné písemnictví v letech 1918-1945*. Praha: Orbis, 1945.

LAŠTOVKOVÁ, Jitka: *Doma v pohraničí*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava: *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Nakladatelství H & H, 2002.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA: *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004.

PATOČKA, Jan a kol.: *Evropa a doba poevropská*. Praha: Lidové noviny, 1992.

PATOČKA, Jan a kol.: *Přirozený svět jako filosofický problém*. Praha: Československý spisovatel, 1992.

PETRUSEK, Miloslav a kol.: *Velký sociologický slovník, I. díl*. Praha: Karolinum, 1996.

Slovník spisovné češtiny [online]. Praha: Jazyková poradna ÚJČ AV ČR, 2020 [cit. 2020-04-24]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>.

Slovník spisovného jazyka českého [online]. Praha: Jazyková poradna ÚJČ AV ČR, 2020 [cit. 2020-04-24]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>.

Trojí maloměsto před první světovou válkou, GILK, Erik. In: *Česká literatura: časopis pro literární vědu*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, č. 2, 2001.

UNIVERSUM. *Všeobecná encyklopedie*. Praha: Odeon, 2000.